

Commune de Lacarre

1338.
BNE7

Canton de St. Jean-Pied-de-Port

Haour Bèirougabia

1. Guizon batec ez zuen bi seme baitzen. Gasteenac eran zion⁽⁴⁾ bere aitari: "Ordon dizou neure navus izan nadin eta oukhan dezadan dihourou. Behar dizou joan ahal izan nadin eta ikhous dezadan lekhou. Zathi zazou zoure ontasouna, eta emadarou oukhan behar doudana. — Ora, ene semea, eraiten dio aitac; nahi doukecan bezala. Gachto bat hiz eta — paunitouia izanen hiz." Guero. zabaltzen douelarie — tiranta bat, zathitou zouen bere ontasouna eta equin bi zathi berdinae.

2. Igoun goutinen ondoan, seme gachtoa joan zen hermitic equiten zouelarie sendoa, eta adiorie eran gabe nehoi. Igaran zouen hanitz, larre oihan ouhaitz, eta yin zen hiri handi batena, non gouasta — tou baitzouen bere dihourou gouzia. Tembait hilabeteren bouisan, behar oukhan zitouen saldu bere phildac emarte zahar bate eta bera eman — mouthil: igou zouten campaderat — astoen eta — idien zaintzerat.

3. Ordouian izan zen luiki dohacabi. Ez zouen quehiago oukhan oferu lo equiteco garuaz, ez etare

4

souie beroteco hotz equiten zouenean. Nembait aldi
hain gosu handia zouen yan baitzituzken aza osto
eta pouitou ousteldou ourdeac yaten zituzten heye; —
Lainan nehou ez zacoten emaiten deouisic.

4. Arax balez, sabela housic, bere bouria aurthi-
-ki zouen alkhi batera, behatzen zouila leihotic —
arhinki begallatzen ziren choueri. Guero ikhousi-
zitouen aquetzen zerian arquizaia eta yarrae, eta
eran zouen bere baithan nigarez zaguelaric: —
Kean, em aitaren ethea bethia da behiz zeine
baitoute oqui, arno, arotze eta gasna, nahi dauten
bezembat. Dembora berean, ni, kiltzen niz goser
hemer.

5. Beraz, choutitouen naiz, joanen ngiz ene
aitaren idreiterat eta eranen dacot: Equin-
nizoun bekkatou bat, noiz etare outci nahi izan
baitzintoudan. Oukhan nizoun ohen handia, eta
behar nouzou poumitou, baziakizout onca. Ez —
nezazoula deittra quechiago zure semea, trata nezazou
zoure mouthiletaric azkena bezala. Koben dou
izan mindouzoun, Lainan kourtzen mindouzoun
zoure ganic kourroum.

6. Aita bere baratziar zen, bere lilien —
ihitztatzen acabatzen: ikhertcen zitouen oudare
ondoac eta mahaxac. Noiz etare ikhousi baitzouen
bidean bere semea izerdiz eta erhaouez oroki —
estahia, zangoa herestan doidoia sinhexi ahal-
izan zoken. Bere bouriari galdequin zouen, behar
zouenez koura gartigatou ala hari barkhatou...
Azkenean, nigarae bequietan, hedatou zaren besou,
eta yauizten zelaric haren lephora eman zacou
pot handi bat.

7. Guero jar arazi zouen bere semia; deithatou

zitouen beru yendiac eta auzoac: "Nahi dizout maithan
- tou lehenago bezala, haur gaizoa, eraiten dee bildou
ziren bezain laster. Fran da aski kounitonia; nehorc
ere orai ez bezaco eran batere gaizkini. Kasurte kounen
ikhousterat; ekharacoje fite camisola berri bat, —
emacojoue erhartoun bat erhian eta zaphata berri-
batjou zangoetan. Hartzen ahal ditoukeroue ere oillanac,
ahatiac eta ~~ehartzen~~ aietche bat hiltaco ora: Edanen
dizougou, yanen elgarekin eta equinen phesta handi
bat." "

8. Mouthilec equin zouten nasusiac erana, eta
eman tafaila ^{edur bat} maharian. Ordou berean, seme-
quehiena itzoutzen zen ihizitic bere chacouekin:
"Her da arren karabox hoi? oihou equiten dou
Arnegouekin. Idouie ziazout khantouz ari ziezela:
ez doujou goizche itzoul nadin. Erho zinea, ene aita?"

9. "Ez, ene semea, enoue hala, ihardesten dau
zaharac, hoi equiten cadout, douc bozcarioz bethia
beriz. Nahi izan dezacan ala ez, beharco douchie
ere khantatou eta alegueratou gouekin, zeren eta
hire anaya hil zena phiztou douc. Lorthou berri-
bezala douc: atzo galdia zoucan, egoun hora beriz
idriena." "

L'Instituteur,

Pratz

Notes - 1 Tous les e sont moyens et ne presment

prennent pas d'accent

2 - Le s se prononce comme en espagnol

3 - Le z se prononce s

4 - Le n se fait sentir dans an, in, on, un un
en, qui se prononcent ane, ine, one, une, oune, ene

5 - Le h est toujours aspiré

Commune de Secumberry.

Canton de Saint-Jean-Tied-de-Port.

1339.

BNE 3 Haour galdia. (prodigoua.)

1. Guicon batec etzition bi simé becic. Gastinae
erraïten diacocou béré aitari : « Ordou oucou
izan madni neüre naousi eta outhen dèzan
dihourou. Béhar doust jaunon ahal izan eta
ikhousi Cartier. Partaya caçou çoursé
hountarsouna eta iman écaçou éni jiten
zaana. — Bai, iné simia, erraïten
diacocou aïtac, nahi doucan becala. Gaïchto
bat his eta izanen his gastigatia. » Guïro
idékitecen ziolaric kienta bat, sathitou
zien béré hountarsouna eta équin izan
zien bi parthé berdinac.

2. — Egun gautiren oundouan, simé gaïchtou
jaunan zen hervitic équiton ziolaric handiaren
eta batéré adioric erran gabe nehor. Igaran

zitién hanitz landa, oihan, hour, eta jin
zen hiri handi batetara noun igorri bêtzién
beré dirou gouzia. Zembait hilabeteén bourián,
saldou béhar izan zitién beré hatiac emaste
sahar bati eta béra séhi bézala jari: igorri
zouten alhorétarat zaintcéra astouén eta
idien.

3. Ordian izan zen aras gaísti. Etzian quéhiago
ohéric loc hartzeco gaouas, ez souic boópece
hotz, équitén zicénian. Zembait aldís haín zen
gose noun janén bêtzién gogotie oudec
jaten ditousten assa ostó eta prouéitou
ousteldiac. Béna nehorc etzacon dencic
emaitén.

4. - Gaou bates, tripa houtsic, jari zen
alkhi baten gagnian so équitén zicénian
léihotic ahinic hégaldatzen zien choier.
Guéro ikhousi zian aquertzen cérian
arguicaguia eta izarrac eta beré bétihan
erran zien nigarres: Han, iné aítaren etcha
bét héric dago séhis goignec bétuté' ogui
eta ano, abraoutc' eta gasna nahi druten
bezain bat. Dembora berrian, ni gosiac
hiltzen nou hében.

5. - Béras, jaíkico nis, jouanen nis
atcémaitéra iné aítaren eta erranen
diacozout: Equin nouen bekhaton bat zoutze
nahi izan zintoudarian. Outhan nien ober

handia ita behar nouzon gastiगतou badakit
ountxa. Ez n'caçoula deith guchiago zouré
sémia, itata nezazou zouré séhiéaric askou
bézala. Obendoun nindouzoun, bainan
mendratzen ari nindouzoun zoutaric
houvroun. »

6. - Ita zagon baratziar, beré libien ihista
akabatzen: so équiten zien beré sagar ondouen
ita mahatzer. Itkhousi zienian bediaren
gagnian beré sémia oro iserdis ita erhautzes
estahá, sangoua herestan, bortcha sinhetri
ahal izan zien. Equin zien beré beithan
behar zienes gastiगतou ala behar zakon
barkhatou. Askénicotz, nigarra séquian,
hedatou zakon bésonac ita haren léphora
erortzen zélaric iman zakon pot gogo bat.

7. - Guéro sar érazi zien beré sémia,
galdi équin zitien beré iendiac ita
danzouac. » Nahi daut maithatou lehen
bézala, gacho havoua; erran zeren bild
ziclaric. Izan da aski gastiगतoua.
Khorc estézacotela équin Itmendren
aiphamenii. Zaouste ikhoustera, ekhar
akozie laster besti pollit bat; ézar akozie
erhastoun bat ehian ita zapata berriac
hoigmetou. Hartuko ahal touzie oillar,
ahate, ita ekharico aritché bat
biltzico houn déna; edanen dougon

janen elgarékin ita equinen besta handi bat.»

8. Shic equin zauten beré maousiaren errana ita ezari zauten tafaila éder bat mahajian Dembora berian, simé guéhierna heldou zen ihizité beré chakuréqui: «ger da arren azantz hori? erran zien juramentatzen zielaric. Ouste dout khantatzen ari sisten heben. Esta goitche jin nadin. Ehoua zireca iné aita?»

9. - Ez, iné sémia, ez nis hala, érépostou emaiten dako Saharrae. Hoxou équiten badout zeren bostarios béthia benis.

Khantatzen Dougou ita ourous quira, ezen badougou bertzous. Nahi badouc ita ez, beharco douc khantaton ita alaquératon hic éré gourequi, zeren hire anaié hila zena, phistou béita orthou izan balis bézala douc: atzo galdia zian ita gaaur hora noun den ara atcémaria.»

Corthouy

A. - B. - La lettre (h) se prononce séparément du (j) dans les mots où elle a été placée entre parenthèses elle ne donne point le son du f, mais conserve sa prononciation à elle tout en se disant en même temps que le (j).
Ex. (jeuh!)
Partout où elle a été soulignée la lettre (h) prend une prononciation qui n'est ni celle qu'elle a d'ordinaire ni celle du (j) ou du (ch) mais qui est une prononciation intermédiaire, moins mouillée que le (j) ou le (ch), plus mouillée que le (h) ordinaire. Cette prononciation est celle que beaucoup de Béarnais donnent à la lettre (h)

Commune de Mendive

Canton de St J.ⁿ Lied-de-Lora

1340:
BNEI

Haaïr galdia

1. — Guicon batek ez citcin li sémé
lécik. Gastéénak erran eiacocoun bére
aitari : « Ordououcou ican ^{naïr} ené naïssi
éta oukan décaan dihouou. Béharcit
youan ahal' éta ikhoussi herri. Phar
taya ^{cacon} couvé hountassouna éta iman
écaacou éni oukhan béhaoutana. — Ba,
éné sémia, erraiten dici aïtak, nahou-
kan lécala. Gaïchtat hiz éta icains
pounitâ. » Gihéro idokiz tirantaat, phar
tayaton cicin bére hountassouna éta
ih citcin li pharte berdinak. —

2. — Egonn goutik barnian, sémé gachtoua
youan coucoun heruitik inez ferraina,
éta erran gabé adio nehori. — Phassaton
(1) — ph ne se prononce pas f mais p. har

citein haniz larré, oihan, hour handi
éta yin concoun hiri handi baté'taa, noun
igovri baiteien bére dihouou goucia. Com
bait hilaitein bourian, lehan oukhan
citein saldan bére phildak é'maste
cahar bati éta akordaton bére bouria
icaiteko monthil : igovri cicien alhor
ré'taat, han cainteko asstonak éta idiak
3. Ordian ican concoun biciki malouros
Etcicin oukhan quéhioo o héik lo iteko
gaouaz ez souik bére bérate'ko iten
ciénlan hatz. Combait a'ldiz fraïn gossé
handia cicin noun yain ahal baiteien
auntsa aca osto hee éta fraïton oustel
dan hek coïnak yaten baiteuste cheriék
léna néhokie ez ciakocien é'maiten
de'ousséé.

4. Tts latez, tripa hautsik, outci cicin
bére bouria é'ortcéa escaéla baten gainéa
so inez leihatik chori ahinki hégaldaten
ciéner. Guero ikhoussi citein aquer'teen
cérian arguicaguia éta icarrak, éta erran
cicin bére baithan nigarrez : Haritché,
éné aitan etehia tethia oucou sehiy coi
nek baite aguia éta aroua, arrault-
ciak éta gasna, nahouten bécan bat
Denbora benian, ni, hiltten ai noun
gossiak hemen. 5 Béraz

yeikiko noucou, youain noucou hate.
maitea ene' aitar eta errain diako-
cont: Ein nicin bekhato bat, nahi
'oukhar cintou tarian cou outei. Oguen
handia oukhar nicin, eta behar nou-
cou prouitou, badiakicout auntsa. Ez
necacoula guethio deitha coure' seme', trata
necacou coure' asken monthila becala
Sean nintoun aguendour, beina piroint-
cin ari mindoucou ourhan courea-
nik.))

6 Tita bere' baateian coucou, lili
ihitzitateen finiteen ari: bissitateen
citein saan ondoak eta mahatovak
Naiie' ikhoussi baiteien yiten bidiaim
gainian bere' semio gancia estalia icordiz
eta erhaoutssez, Cangona herrestan,
doidoia sinhetssi ican ahal cicin. Galde
in cicin bere' baithan behar cinez houa
prouitou edo barkhatou behar cakonez
tskenekots, nigarrak bequetan, heda-
ton ciay catoun bessouak eta bere' bouria
batatouz hain lephora eman ciacou
pot bat handia. — Guero yar
aaci cicin bere' semia, deithan citein
bere' yendiak eta noucouak: « Nahi
cit maithatou lehen becala, gaieko
haouira, erran cicou lildou cunenko.

Jean doucou aski proumitia : nehokie orai ez
decakotila in gaiskirik. Caourte' honen
ikonstera; e'kharakocie' fite arropa polle
bat, e'car akocie' e'hasun bat e'rian eta
capeta' berriak gangoetan. Karteen ahargo
tontie' ere ailarae, ahatae eta e'karteen
atcheat hona hiltzeko : edain dician,
yain dician e'garrekin eta e'inen bestahandi
bat. » 8. Martxilek obeditan e'icien beren
naussia eta e'carri e'icien mahai estalqui
eder bat mahaiaren gainan. Memento, le'rian, semi quibina
itecaltzen e'conun' ihicirik bere chakourrekin : « Ber da
harren acany' hoi? » erraiten dicit garaki youramentoz.
Custent' khantateen doucier henen : ez tean goitche iteul
nain. E'pota e'iea, 'ene aita! — 9. — E'z, 'ene s'emia, ez
nonk hala, errepostia imaiten dicit e'aharrak. Isten baout
hola, a'legranciaz, le'phia nicalakats iten diat. Khan
tateen diaon eta ouros guntok, e'cin faitouan
auntsa certaz. Nahi baout eta ez, le'pakoone
khantaton' hik ere eta a'legratton goueki, e'eren
hite' anaia hila e'ina yin baita berri' bicira.
Sorteen balitz, le'calaark : atco galdia e'oukar,
egoun horra nomen den hatemano.

Fait à Mendive, le 12e bre
1894, par le Instit^e soussigné,
Fourcade

Canton de St-Jean-Pied-de-Port.

1341.

TSIVE I

Commune de St-Jean-le-Vieux.

Haour igocalea.

1. Guicon batec ez citien bi semé baicic. Gastenac erran cien béré aitari: "Ordou da ican nadin ené bouviaren naousi" eta oukhan decadan "divou sa-quelan". "Behar dout" yoan ahal ican eta icousi baster-lekhou. Cathi cacou coure ontasounda eta eman ecadaçou cer ere oukhan behar baitout. Ba, ené semia, erran cian aitar; nahi doucan becala. Car bat his eta icanen his gastigatia. Guero tirant bat cabaldouric, cathitou cien béré ontasounda eta hartaric equin bi pharte verdinac. "Combit equunen bourian". semé gachtoua yoan cen heritic "yaoun handi equnés" eta nihori adio erran gabé. Tzan

citien hanits larré, oihanac, hour-handiac éta yin cen
hiri handi batéra non igorri beiteian béré diourou gou-
cia. Combeit hilabéteren bourian, behar oukhan citien
saldou béré phildac émasté çahar bati éta "éman behar
ican cen mouthil bécala": igorri çouten alhorretarat han
çaintceco astoac éta idiac.

3. Ordian ican cen bicigui dohacabé. Itcian oukhan gué-
hiago oheric lo équités gaouas, ez éta souric béré -
bérôtceco hots équiten cialarie. Batçoutan cien hain -
gosé handia non yanen beitecien assa osto hec éta foui-
tou ousteldou hec ourdec yaten tousténac; bainan nihore
étçacon déousic émaïten

4. Ilhountce batés, sabéla houaic, "béré bouria outci cien
érotcera alkhi baten gainéra" so équiten cialarie leihotic arhi-
qui hegalvaca çabiltçan choçieri. Guéro ikhousi cien aguer-
tçen cerouan ilharguia éta icarrac éta "erran béré bouriari ni-
garrés çagolaric": Han, éné aïtaren etchia bethia da schis çoince
baitoute ogui éta ano arraoutçiac éta gasna nahi isuten beçain
bertce. Aiti hartan ni gosés hiltçen nis hémen.

5. Bérat choutitouco nis yanen nis harrapatçera éné aïtaren éta
hari erranen dacot. Çquin nien beçhatou but nois éta nic nahi
ican baintçétouan utci. Nic ican nien hoben handia éta behar
nouçou gasligatou, hori badaguit. Tçan nintçan hoben dam

bainan "hourtzen" nintzan hourroun çou ganic.

5. ~~6. Aita~~ 6. Aita beré baratcian cen, akhabatcen ciela beré lilien hourtacia: ikhouca çabilan sagar éta mahaxen. - Nois éta ikhousi beicien yiten bidiam beré semia, oro estalia icerdis éta exhauxés, herrestan sangoa, ahal çan cien doi doia sinheai. "Galdéquin cien beré boursuani" "behar çianis" - gastigatou ala behar çacon barkhatou. Atquémian, nigarrac béquétan, hédatan ^{gascon} bessac éta "aourthiquitcen çouilaric beré bouria" haren léphora éman çacon pot "handi" bat.

7. Guéro yar eraci cien beré semia; galdéquin citien beré yendiac éta asuçouac: Nahi dout maithatou lehen béçala, gaicho hasurra, erran cien bildou ciron béçen sarri. Jean da asqui gastigatia, nihori éré orai estéçacola équin batéri çaisquiteric. Çaiisté haren ikhoustéra; ikhar éçacocié bertan bestimonta poillit bat; éçar acocié exhastoun bat urhian éta çapéta berriac oinétan. Hartouco ahal toucié éré oillarrac, akathac éta ikharéracico aréché bat houn véna hiltceco: édanon dougou, yanen elgarri. quin éta équimen phetta handi bat.

8. Séhic obéitou çouten naussiari éta éçari çouten mahai-oikal éder bat mahaiaren çainian. Mémento berrian, sémi çuétien a heldou cen ihicac beré sathuéréquin. Cor da ba assanté hori? oihou équin cien çouramendouca. Ousté dout khantous çou arri ciestéla hémén, çç da sobéra çois çin nadien. Echa çirca

eni aita ?

9. Ez, eni semia, ez nuc hala, eriepostou eman cien çaharras.
Hori equiten badout, hori douc placerrés bethia bainis. Khantous
ari gaitouc ita ouros quitouc cèren badiagou certas. Nahi
doucan ala ez, "bèharco douc Khantatou" hic èrè èta "allègrantian
èman" gourèquin, cèren ita hiré anaia, çoin beiten hila, beris
ijin douc bicirat. Hori douc sortcen balits bécala = atço -
galbia cian, égoun horra beris èdrena.

Constantin,
Instituteur.

1. Il est temps que je fais mon maître. Cette phrase se traduit comme si elle était ainsi exprimée : Il est temps que je sois le maître de ma tête.
 2. De l'argent - à la traduction = De l'argent en poche.
 3. Il faut ne peut se traduire dans ce cas. On le remplace par Le dois
 4. au lieu de Que depuis après, la traduction demande Au bout de quelques jours.
 5. En faisant le fier se dit par En faisant le grand monsier
 6. Se louer pour être valet - Se donner comme valet
 7. Il se laisse tomber sur un escabeau - Il laisse tomber sa tête sur un escabeau.
 8. On se dit au pluriel - On dit à sa tête en pluriel.
 9. Je languissais - Je fondais
 10. Il se demande - Il demande à sa tête
 11. S'il fallait qu'il le prenne - S'il devait le prendre
 12. Se jeter - En jetant sa tête
 13. Gros baiser - Grand baiser.
 14. Il faudra que tu chantes - Tu devras chanter.
 15. Que tu te séjournes - Le mettre en allégresse.
- L's basque se prononce ~~gascou~~ comme l's gascon
ph n'a pas la valeur de f. Les deux lettres se prononcent
presque séparément : p he (aspiré)

Commune de St Michel.

Canton de St Jean Pie de Tour

1342.

BNE-1

Haut Carreataf.

1

Quizon batec ez citien bi seme
baicic. Gaztenac erraiten dio bere aitari:
« Ordu du izan nadien neure buriazen na-
gusi eta izan dezadan diru. Behar du athe-
atu eta campo ikhusi. Partheka zazu zure
ontasuna, eta emadazu niri tokatzen zautan-
na.» Ba ene semial, erran zien aitac: nahi
dukan bezala. Gachto bat hiz, eta izanen hiz
gaztigatia. Guero idukizian tiranta bat, bere
ontasuna parthekatu zien, eta zatitu oroi berdin.

2

Hantie zombait egunen burian, seme
gachtua atheratu zen herrietie fantesia
handian, eta nehoi adiorie erran gabe.
Phasatu zitien hambeste larre, oihian, ureca,

eta helduzen hiri handi batetara, nun bere
dihuru guziaz ahahute baizien. Zombait hila-
beheren burian, behartu zaien saldu bere
phildac emazte chahar bati eta bere buria
ofreitu sehi jarzeco: igorri zuten landetara
asto eta idi zainzera.

3

Ordian izan zen maluros. Ez zien
oheric ere gauarey phasatzeco, ez suric
berotzeco hotz eguiten zierian. Bazien bat-
zuetan halaco gosia nun yaney baizien go-
gotic cheriee yaten dituzten aza hosto eta
fuitu usteldu hetarie; baina nehoc ez
zacoten deus emaiten.

4

Utalde batez, barnia hutsa, yari-
zen alkhi baten gainian, so equiteco lehiotic
airian zabiltzan choriac. Guero ikhuzitien
aguertzen zeran ilhargia eta izarrac, eta
erran zien bere buruari: « Han, ene aitaren
schia bethia da schiz zoince baitute ogi
eta arno arrouz eta gasna nahi duten
becembat. Dembora hortan ni hemen gosiac
hilzen ari nu.

5

« Eh bien, yeikiko niz, yonnen niz
aitaren ganah eta erranen dakoh: behatu bat
equin nien zu utzi zintudanian. Hoben handia
ukhan nien, eta behar nuzue punitu, baratik
ontza. Ez nezazula quehago deik zure semia
bainan zure azken azken schia bezala trata
nezazu. Gaizki equin nien bainan eyhiartzen

ari nintzan gutaric urrun.

6 Oita baratzean zen, bere liliac abantchu
brenpatiac zitién: sagat onduac eta mahatsac
ikhustén zitién. Ikhusi zienian bere semial
bidian helou, izerdiz eta erhautsez funditiaz,
zangoa herrestan, ez zien aise sinhetsei nahi.
Bere buria rekin ari zen behar zienez punitu
ala barkhatu. Oziherian, bequetan nigarra,
bere besoac hedatu zitzaian, erori haren le-
phoaren ondora eta poh handi bat eman.

7 Guero bere semia, yarrarazi zien; bere
pekuac eta aizuac ekharrazazi: «Nahi dut
maithatu ene semia lehen bezala, erran
zioten bildu zireniaz. Oski punitua izan da:
nehoc orai ez hori gairikirie erran. Zaurte
ikhustera. Ikharrakozie fite maapulic
pollit bat, emakozie chaztuz bat erhian eta
zapata berriac zangoetan. Hartzen ahal
dituzie oilar, ahate zombait, eta ekhar aratche
hiltzeco hui den bat: edaney dugu, elgarrekin
yaren eta equinen phesta handi bat.

8 Lehec obeditu zuten nagusiari, eta
dafaila eder bat ezarri mahainaren gainian.
Memento berian, seme quehierna helduzen
ihizititac bere chakhurrekin: «Zer da beraz
arabotsa hori, oihu equin zien sakreka? Uste
dut khantuz ari ziezela hemen; ez da sobera
goiz yin nadien. Chotu zirea, aita?

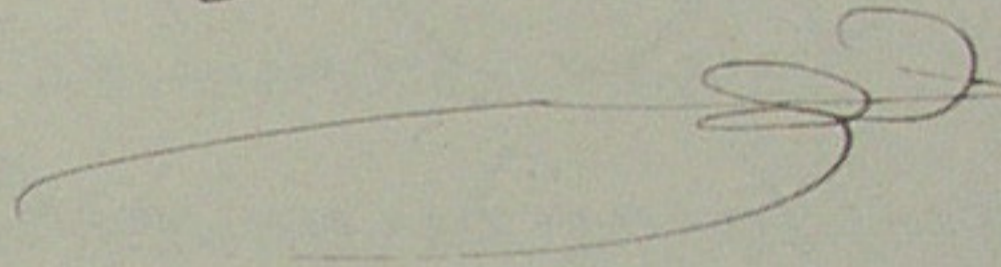
9 Ez, ene semiaf, ez nuk chotiaf, ihar.
detsi zion chaharrac. Hori equiten badut,
zerey bozkalentziaf handian bainiz. Khantu

equiten dugu eta uras quira, zeren baitugu
arrazoia. Nahi edo ez, hic ere beharko duk
khanatatu eta gurekin batian alegueratu, ceren
eta hire ancia hila zena, phiztu duk. Sorthu
baliz bezala duk: atzo galria zian eta egun
horra nun dugun hatzemanaf.

St. Michel, le 21 xbre 1894.

L'Instituteur

M. Davitchon,

Canton de St-Jean. Pied-de-Port.

1343.
BNP-E

Commune d'Uhart-Cize.

Haour Sobranioa.

1. Guizon batec ez citien bi semé becic. Gaztenac erran çacon béré aitari: « Ordon da ican nain nihaouren naousi éta oukhan décadan ditourou. Béhar dout youan ahal oukhan éta campo ikhousi. Pharti çacou çouré ontasouna éta éman eçacou oukhan béhar doutana. — Ba, éné semia, erran cien aitar; nahi doucan becala. — Gaichto bat hiz éta icanen hiz gaztigalia» Guéro, idokiz luenta bat, phartou cien béré ontasouna éta hartaric equin citien bi pharté beardinac.
2. Egoun gourtien ondouan, seme gaichtoua youan cen herritic inez bapouaren daco, éta

nehori adioic erian gabé. Crébésatu citien
kanitz larré, oihan, ouhaütz, éta yin cen biri
haoundi batéra, noun despendiatou baitcien
béré dihourou goucia. Cembait hilaitéin bou-
rian, behartou cen saltcera bere philden emarte
cahar bati, éta bere bouria alocatou mouthil
icaitéco : igorri couten landetara asto éta idi
caünterd.

3. Ordian ican cen biciki malouros. Ex cien
quétio outkhan ohéic lo iteco gaouaz, ex éta
ere souvic berotceco hotz iten ciénian. Cem-
bait aldiz hain cien gosc haoundia noun ountsa
yain baitcien aça bsto héc éta frouitou oustél
héc coïnak yatén baitiouyté chérick : bana
nehoc ex cakhon emaiten deousic.

4. Als batez, tripa houtsic, bere bouria outzi
cien eroutcéra alkhi baten gainéra, so equinez
leihotic choriér coïnac aïrian baitrabiltran arhim.
Ki. Guero ikhousi citien aquértéin cérian ilhar-
quia éta icarvac, éta erian cien béré bouriani
nigavrez : Flantché, éné aitarén itchia béthia
da séhiz coïnec baituté oquia éta anoua, arroul-
tcias éta gasna, nahi douten bexambat. Arté
hortan, ni, gosiac hiltcén niz hémén.

5.- Bada, yaïtkico niz, yuain niz khaousitcera
ene aïtain éta errain dacot : In nién békhatou
bat nahi outkhan cintouanian Kitatou. Oben
handia outkhan nién, éta béhar nouéou gazligatou,

badakit ountsa. Ez necaçoula quèrio deïtha coué
sémia, trala necaçou coué moutthilétarie azkèna
bèçala. Ean mintcan obenoun, bana ez mintcan
bici coutarie ourroun.

6. Aita cèn bère baratcian, akhabatcèn ari bère
lilicèn. hovitatcèn : visitatcèn citièn saqar ondouak
éta mahatsac. Ikhouci cienian yitèn bidiaïn gainian
bère sémia oro estalia iceriz éta erhaoutsez, canqoua
herrestan, òi doia sinhetsi ahal oukhan cien. Faldin
cien bère bouriari behar ciènèz gartigatou ala behar
çacon barkhatou. Azkènian, nigarra bèquiètan, hè-
datou çazkon bèsoac, éta bère bouria botatou, harin
léphora, éman çacon pot handi bat.

7. Quèrio yar araci cien bère sémia ; deïthou citièn
bère yendiac, éta douçoac : « Nahi dout maïthaton lèhèn
beçala, gaïcho haouïra, évan cèèn, bilbouric iean cirèni-
co. Ean da aski gartigatia : nehoc orai ez deçacola
in erreprotchouik. Caourtè hain ikhoustèa ; ekhar-
acocié fité yaketa poillit bat, écaracocié erhaztoun
bat erhian éta çapata béri batjou canqouètan. Har-
touco ahal toucié èré oïllarrac, ahaticé, éta ekharrico
ahatché bat houna hiltécés : édain éta yain doujou
élgarrékin éta équinen besta handi bat.

8. Mouthilic obéitou couten beren naouïari éta écar-
ri couten dafaïla éder bat mahaiïn gainian. Me-
mento bériar sémé quènièna itzoultcèn cèn ikicitié
bère chakhourékin : « Coïn da bada açantz hori ?
oïhou in cien yowramentouca. Ousté dout khantouari

ciztén hémén; ez da goitché itzoul nain. Chotou
circa, éné aita?

g. Ez, éné semia, ez nouc hala, errepostou eman cien
quizon çaharrac. Isten badout hori, douc cèren bai-
niz bozcarioz bethia. Khantatcen diaou éta ouros
quilonc, éci badiaou certaiç. Hic nahi oukhanic
ala ez, beharco douc Khantaton hic éré, éta a léguératou
gourekir, cèren éta hivé anaya joïna baitcen hila
itzouli baita bicirat. Douc Gorkhou baliz beçala.
atco galbia çoukhan, egoun horra noun den berriz
atcemana.

L'Instituteur public,
E. Estéot.

Nota. - La lettre *z* au commencement ou à la fin d'un mot, de même
que dans le corps de ce mot a le son dur de *c*.

La lettre *ç* se prononce comme le *j* dur ou fort
exempt de nasillement.

La syllabe *in* n'a pas le son *ein* comme en français:
elle se prononce comme dans *in-folio*.

La lettre *z* au commencement d'un mot ou dans son corps se
prononce comme dans *Yokohama*, indépendamment des lettres qui
l'accompagnent.

Canton

de

Tardets.

1344.⁵

Commune de Cardets-Sorholus.

Canton de Cardets.

Haïr prodigoua.

1. Guizon batek etzin bi seme baïsik. Gastenak eran zeron bere aïtiri: « Ordu diru izan nadin nihaouen naousi eta ukhen dezadan diharu. Behardi jouan ahal izan hebetik eta basterak ikhousi. Phartizazu zoure hountarruna eta eman ezadazu ukhen behar dudana. - Baï ene semia, dio aïtak nahi dukia bezala. Gachto bar hiz eta gastiga. turik izanen hiz. » Guero sabaltzen xialarik

tieta bas, erdirikatu zian eta equin sian bi parte bardin.

2. Guti egunen burian, seme gachtana jouan zen heritik handiaren equitez ihouer adio eran gabe. Igaran zian hanich larre, oihan eta uhaite eta jin herry^{hond} batetara, noun igorri beirian diharia oro. Hilabete zoubait en burian, zaldu behar ukhen zutian bere aropak emaste chaharbati eta bere buria soldatan ezari mithil izateko: igori zien alhoretarat han zaintzeko astouen eta idien.

3. Ordinan, irantzen hanich planugari. Etrin haboro oherik lo equiteco ez eta zurik berotzeo hotz equiten ziniy. Zoubait aldiz gosia haïn zian handi noun janey beirutian asa osto hourak eta fruta hiotu ourdek jaten kienak: bena ihourk etzeroy deuze emaiten.

4. Gai bater, zabela hutzik, bere buria erortera utri zian hoki bat en gagna, zo zelarik leiholik tehor arhinski hegaltazaler. Guero ikhousi zutian zelian aquerzen argura. quia eta izarak eta eran zian bere buruari nigarrez aixelarik: Hanchek ene aitaren etchia mithiler betherik zouinek ogui eta ardou, araoutze eta gasna nahidiren bezain bas. Ber demboran ni, heben goser hibzeniz.

5. Eta aren zeitico niz jouanen niz ene aitarin edireitera. Equin nizun behatu bat, utri nahi ukhen zuntudanian. Ukhen nizun oguen handia eta behar naizu gastigatu, hori badakit ourtra. Ez nezazula dey haboro zoure semia. Etchek nezazu zoure ashen mithila bezala. Ogen dan nunduzun bena zutarik hurun ezmeratzen

nunduruzun.

6. Aïta bere baratziaren zen lilien horita urhentzen.
So zelarik sagartzere eta mahatzer. Nouiz ikusi beitzin
biden gagenen bere semia izerdiriz eta erhaoutzer betherik
sankhoua theresta bortcha sinhesi ahal uken zian.

Gogouan igarian zian behar zianez gastingatu ala behar
zeron pharkatu. Oitin nigarak bequietan, hedatu zeitron
besouak eta bere buria egochten zialarik haren lephouala
eman zeron jot handi bat.

7. Geero jarerasi zian bere semia, deithu zutian bere
etehekouak eta aïsouak: « Nahi dit maithatu lehen bezala
gaïcho houra eran zeyen bitdu zien besain sarri. Aski
gastingaturik izanda: ihourkere arey oraï ezterola equin
mehatchurik batere. ^{halpa subestay egerbat, eran eroxie} Niazuste ikhoustera; ekhar eroxie ber.
erhasumbat erhian, eta oski berriak hougnetan.

Hartuko ahal dukesie ere oilhar, ahate eta ekhar aretche
houndembat ehaïtiko; Daney duqu, janen algareki eta equinen besta
handibat.

8. Mithilee bere buruzaguiaren mania equin zien eta
izari tahaila eder bat mahagnen gagen. Ber demboran,
seme quihiena utzultzen zen ihertekatik bere tchakureki: «
Her da arey heros ori, oihu equin zin, juratzen zialanik.
Ouste dit khantatzen duzien heben; esta esturu zobera zari
utzulnadin. Erchaturik zia ene aïta? »

9. Ez ene semia, enuk hala, arapostu equin zian saharak.
Equiten badut hola, zeren benis bostarios betherik.
Khantatzen diagu eta irour gutuk, zeren beituqu omutza zer
gatik. Nahi baduk eta ez behar duker hik erer khantatu
eta goureki alageratu, zeren eta hire anaie hil zena

araphistu beita. Oraï zortu baliz berala; atro galdurik
beitzen eta egun haü diala ara edienik. 11

Explications nécessaires pour la pron.

1- Tous les e sont fermés et point n'est besoin
de les surmonter d'un accent aigu.

Exemple: On écrit: seme, egunen et on
prononce: sémé', égunén'.

2- Z se prononce s: Exemple: On écrit:

zoure, ezrin, zeren, ezozie et on prononce:
souré', étsin, sérén', étsosie.

Cardets, le 25 décembre 1894.

L'Instituteur public,

Ju. Oyhesqui

1345.^s

Canton de Carvets.

Commune de Carvets.

Haar prodigona.

Guizon batek etzizun bi seme baizik, hartena.
erran ziozun bere aitari: „Ordu dizu izan nadin en
buriaron buruzagui eta ukhen dezadant zerbaiz dibara.
Bebartia joriaiteko abalate kartiel zombaiten ikbostera.
Parte ezazu zoure kontarizuna eta emadazut jiteu
zaitadana. Bai, ene semia, erraiten dizu aitak, nahi
dukian bezala. Haar gaitzobax biz eta gaitzeturik
izanen biz.

Guero, zabalzen zialarik tietabat, phartitu zizun
bere kontarizuna eta barez equin bi pharte barain.

Haartiki egun apburren burian, seme gaitzotua joran
jorian zuzun heretik, jaun handiarona equiten zialarik,
eta nisouri adiorik erran gabe. Eraukatu zizun
banitz baxte utsal, oihan eta ukaitz, eta bettuzuzun
hiri handi batetara, non gaitatu betzian bere
dibaria oro. Zombait hilabeteren burian, saldu.

bepartu ziotzun bere arropak emate zabar bati
eta bera jarri mitxil; igorri zizuen Kampoualax
astouen eta idien bequiratzer.

Ordian banitz maleros izan zuzun. Uztizun
saboro oherik lotzeko gaien ez eta ere surik berotze
botz eguiten zianian. Zoumbait aldiz, bain zizun
gosia handi non jan beitzutukian aza ostu eta
fruta birotu ourdek jaten dutienak, bera nikourk
etziogun emaiten deuzere.

Gai batez, sabela butsik, utzi zizun bere buria
erortera escabela baten gagera, so eguiten zialarik airian
abintzi begaltatzen zien tehorio. Guero ikkousi zizun
aguertzen zelian arguizaguia eta izarrak eta erran
zizun bere beithan, nigarrez ari zelarik; Hanteko, ene
aitaren etekia betherik duzu mitxil eta nescatoz, Zougn
beite ogui, ardon, arrautze eta gazna nahi diena or
Ber demboran ni aldiz seben goser bitzen.

Aren jaikiko nuzu, jouanen nuzu aitararen ediretor
eta erranen diot: Eguin nizun bekkatubax zu utzi nabe
ukhen zuntudanian. Ukhen nizun oguen handia et
gastigatu bebat nazu, badakiz ountsa.

enezazula saboro deith zoure semia, erabilnezaz
zoure mitxiletarik azkena bezala. Oquondax nunduz
bena esteiri bii nunduzun zoure ganik burrun.

Bitu bere baratzean zuzun, bere lilien hortak
finitzen ari; bere sagartze eta makatzer zo zagouela

Nouiz eta ere ikkousi beitzian jiten biden gazu
bere semia, izerdiz eta erkautzez betherik, zankkoua
berresta, bortcha sinketzi zizun. Bere beithan ari

~~erraiten~~ zizun behar zianez gartzigatu ala behar othe zerou
jokarkatu. Azkenian, nizarrak bezueta zutialarik,
Ledatu zituzun besouak eta haren lefhouaren gagna
bere buria, ez oizten zialarik, besarkatu zizun.

Guero jar erazi zizun bere somia; dithe zituzun bere
jentiatik eta aizouak: « Nabilin maithatu lehou bezala,
hau gachoua, erran ziezun algarzana bildu ziren
bezain sarri. Aski gartzigaturik izan duzu: eztuzon —
orai nikourk ere erreprochurik ezin. Ziauzte ikhoustera,
ekhoat ezozie fite arropa edo bat, ezat ezozie chaztunbat
ebian eta oski berri elibat bougnetan. Harturen ahal
duzie ere chakalbas chaiteko hoin vena; janen eta
edanen dugu orok algarreki eta equinen besta handien.

Mithilek obeitue zizien beron nauziari eta ezari
makagnaren gagnen tabailla edo bat. Hain sarri,
seme guetsiena belzen zuzun ibizekatik bere horetik:

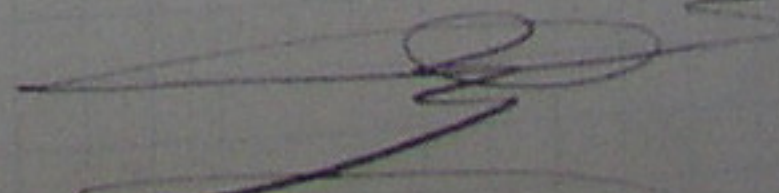
« Jar da arren berots handi hori, viku ezin —
zizun, juratzen zialarik. Buste dit khantatzen ari
ziradiez heben; eztuzun goizequi utzul nadin. —
Ertzotu zia, ene aita? »

Ez, ene somia, enuk ertzo, arroposte ezin ziozun
guizon zaharrik; hori ezuten badut, ezuten dia
boztariotan nizalakos. Khantatzen ari gutuk eta irous-
gutuk zerou beituzen zertzaz.

Nabi baduki eta ez, behar dutek bik ere gurreki —
Khantatu eta gurreki boztariotan jarri, zerou hie
anaye Liliki zena arra utzuli beita bizialat; orai —
sorthurik baliz bezala beita; atzo galdurik zia, eta
ezin horra nomden arra idirenik. »

Carlets, le 26 X^{bre} 1894.

Dulcan

 E. S. N. O.

Légende:

Le son ai se prononce äi; le son en se prononce ün; le son in se prononce ün; le son au se prononce aü; le son oi se prononce öi; la lettre s est un son intermédiaire entre le z et le ch. La prononciation se fait en appuyant fortement la langue contre le palais. La lettre z se prononce toujours ç; la lettre u n'a pas de valeur dans le corps du mot après g. — Tous les e sont ouverts.

Commune d'Alcay

1346.^s

Canton de Cardets

Haour barrita:

1. — Guicoun batec ecicun bi semi baicis
Gasténac erraiten, diçeu beç aitarî: « Ordu duçeu
nihaiien buiaen buucaqui içan nadin eta
sos ukén deçadan. Behar dit jouan eta Kartiel
icousi. Parti eçacu soure hountarçuna eta imacut
ukén behar dudana. Bay, eni semia, erraiten
diçeu aitaç; nahi diän bicala. Gaischto bat is eta
punituic içanen is. » Guçó çabaleen cialaric
tiçtabat, partitu, ecicun beç hountarçuna eta içuin
bi pharté bardin.

2. — Equun, quutin buian, semi gaischtoua
jouan çuçun heritit icuquen cialarç fierra, eta

adto erran gabi nihouei. Tgan, cicun, desertu
hanich, oyhan, uhays, eta jin heru handi batitaa.
noun igorru beician bee sosa oo. Hilabete, coumbait
ten buian, behar ukren citissun saldu bee arropae
imaste chahar bati eta mitil jaru: igorru, cissien
alhorretaat, astouen eta idien bequiacico.

— 3 — Ordian, hanich maleous iean, cucun.
Eicun haboo ukren ohic lotcico gaias, ex eta
suic beicico hotz cenian. Coumbait aldis, gosia
haingn handi cicun janen beician, assa osto
houac eta fruta hiotu houac borthacouec jaten tienac,
bena ihourc eec etcien, deusie imaiten.

— 4 — Gai bater, sabela husic, jaru, cucun
tristeie, cacheta batitan, sogui equiten cialaric leihotic
tchoier, couing hegaltasen beicien ahisqui. Queo
icoutsi sicun, aquerteen celian arquicagua eta
icarrac eta bee beitan erran sicun nigarrer, aicilai.
Hān, eni, aitaen etchia bethie, duca mitiler, cougne
beitie ogui eta ardou, arraoutci eta gasna, nahi dien
becaingn beste. Demboa hartan, ni, gosoz hileen, heben.

— 5 — Arren, nahi nuca jeiki, jouanen nuca
eni aitaeren idicitera eta erranen diot. BeKatu bat
equin nicun, nouis ee nahi ukren beicuntudan quitaku.
Oquen handi ukren nicun eta behar naicu punitu.

badakit. Enēcaçula habos, deit, çowe semia, brata neçaçu
çowē mitil, asçuena bicala. Çuen dun içan nunduçun,
bena huaten nunduçun, çutaiç kuruun.»

_____ 6 _____ Aita baacian, çuçun, liliten howitaciaen
urhensen: soçuiten ciçun saçartcoç ita mahaser.

Çous ee içoutsē beçian bidian jiten beē semia,
içerdis ita erhauser beçie, sançoua herresta, etsicun
sinhesten ahal. Çan çuçun çogouan behar tçonē
pharçatu alla punitu.... Çuēocos, niçarçac beçui
itan, beçouac sabaltu ciçun ita beçarçacen çialaie
ēman bot handi bat.

_____ 7 _____ Çuēo çarçaci, ciçun beē semia, deitu
beē etçieçouac ita ayeçouac:» Nahi dit maitatu lihen
bicala, çaitcho haouçia, oran ciçun, bildu çienian.
Açti punituē içan, duçun, ihouç ee oay esticola
arçaproçhuē equin. Çiaouste itçustera; itçar eçociē
bertan arçopa eçibat, etçar eçociē erhastun bat ihian
ita, oçti berriac sançouetan. Çartuco duçie ee oillard
ita, ahatē ita etçarçico ihaitco houn den açtçibat.
Beçar, diçuçu edan, çan alçarçetçin ita besta handit bat
equin

_____ 8 _____ Mitilec sinçetsi çien beē naouçia
ita eççai taçaila ider bat mahaçnian. Beç momenta
an, simē çuēçiena jiten çen ihistēçatic beē tçarçarçetçin.

„Ber da hēsts hōi! eraiten diu juatcen, cialaie.
Custi dit, cantatcen, aiciden heben; estucu sarri equi
utsul nadin. Eiso cia, aita?“

— 9 — Es, eni semia, enuc erso, eraiten diu
chaharrac; Hoy equiten badut, plasēs bēthūc-
nicalatoss due. Cantatcen diagu ita ious gutuc ita
badiagu ceras. Nahi alēx, behar dutet hūc ēē gōuē.
cantatu ita gossatu, cēen ita hūc anaiē hilitē sēna
arapistu bēita. Loethu balix bēcala bēita: atso galdūc
cia ita egun horra, arca idienie.“

Carriguay.

Commune d'Alsos.

1347^s

Canton de Gardets.

Maour bareata.

1. — Guizoun batak elzizun
bi seme baizik. Gaztenak eran ziozun
bere aitari: « Ordu duzu izan nadin
ene buruzagui eta ukhen dezadan
dihaii. Behar dit jouan ahal izan
ikhous ahal dezadan bazter. Pharti-
zazu zoure hountarzun eta eman
ezadazut ukhen behar dudana.

— Bai, ene semia, eraiten diozu
aitak; nahi dian bezala. Gaichto
bat hiz eta gaztigaturik izateke.
Gueo zabaltzen dialarik tietabat,
phartitu zizun bere hountarzun
eta hartarik equin bi pharte bardin.

2. - Egun aphuretari
landa, seme gaichtoua joun yuzun
herutik buria goa eta eran gabe adio
ihouiere. Igan zilitzun hanitch lare,
oihan, uhaitz eta jin hiri handi ba.
tetara noun despendiatu beitzin bere
diharia oro. Hilabete zombaiten
buian, behar ukhen zitzun saldu
bee aropa tcharak emaste chakar
bati eta alogatu mithil bezala:
igori zizien alhoretat han bequiatzoko
astouen eta idien.

3. - Ordian, izan yuzun
hanitch materous. Etzizun habo
cheik lo equiteko gaiatz ez suik beo-
tzekoholz equiten zinin. Bazizun
zombait aldiz hagn gose handia
jan beitzutukin aza osto hourak eta
fruta hietu hourak zougne ourdek
jaten beitzutien; bera ihourk ere
etzizun emaiten deuze.

4. - Gai balez, sabela hulsik,
ulzi zizun cortea bee buia hoki balen
gagna soquitez lehotik lehorier zougne
hegaltalzen beitzien ahinzki. Guero ik-
housi zizun aquertzen zelian arquizaguia
eta izarak eta eran zizun bee buiai
nigarez ai zelaiak: Kantche, onf
aitaren etchia bethik duzu michkandiz
zougnek beitie ogui eta ardou, arautze
eta garna, nahi dien bezain bat.

Ber demboan, ni hiltzen nuzu gesez heben.

5. - Eta aren, jaitziko nuzu,

jouanen nuzi edicita ene aitaran eta
cranen diot: Equin nuzun bekhatu
bat nouiz eta utzi nahi ukhen bei
tuntudan. Ukhen nuzun oquen
handi, eta behar diru gartziga ne-
zazun, hoi baki outsa. Genezazula
habe diith zoue semia, etchek ne-
zazu zoue azken mithila bezala.
Izan nunduzun oquendant, bena
hiatzun nunduzun zutaik hurun.»

6.- Aita zuzun bee baatzi-
an, urhentzian hourtatzia bee lilien:
bichtatzen zitizun sagartziak eta
mahatsak. Ekhoui zinian jiten
biden gagnon bee semia oro thapa
tuik izerdiz eta erhaoutsez, therestan
yankhoua, ahal zizun nekez sinhetsi
hoi. Galthatu zizun bee buiai be-
har zenez gartziga lezan edo pharka
lezon... Ezkenin, nigarak bequie-
tan, hedatu ziotzun besouak, eta
erthoukitrian bee buia haen le-
phouala eman ziozun pot goys bat.

7.- Gue jar eazi zizun
bee semia; diithu zizun bee
jentik eta aizouak: 4. Kaithatu na-
hi dit lehen bezala gacho haoua,
cran ziozun algarcta bildu izan
zien berainn Sari. Izan diru
aski gartzigatuik: ihourke oai
eztezo la baten equin eskernioik.
Izan zite haen ikhoustea; ekhar
bezozie bertan subesta eger bat;

ezar ezozie erhas tun bat eskian
eta oski berri zankhouetan. Ahal
dukezie ere hartzen oillar, ahate
eta ekhartan chahal houn bat
chaiteko; edanen dizugu, janen
algareki eta equinen besta handibat.

8. - Michkandiek sinhe
tsizizien been naousiari eta ezari
zizien lahailla ejer bat mahagnen
gagnen. Ber mementouan, seme
Saharena utzultzen zuzun ihizte
katik bee hocki: Ter da aren
heots hot, oihu equiten dizu, arnequ
equiten diatarik. Custe dit Khan
statzen duzien heben; ezazu goiz
equi ara utzul nadin. Erho zicya
ene aita. "

9. - Ez ene semia enuk
hala, arapostu eman zizun zaha-
rak. Equiten badul hori, hori
duk alagranziay betherik beniz.
Khanatzen diagu eta gutuk irous
zeren beituqu ointosa zertzaz. Sahi
baduk eta ez behar ukhenen duk
khanatatu hike eta alaguera hadin
goureki, zeran hire andie hilzena
arajin beita bixiala. Sortzetik jin
baliz bezala duk: atxo galdurik
zia, egun houera ara edienik

Nota. - Vous les e sont fermés.

La lettre z a le son de l's français
La lettre z a un son particulier qu'on obtient
en appuyant le bout de la langue au palais et en souf-
flant; ce son imite le sifflement de l'oise en vol.

L'Instituteur: Mendicouaque

Commune de Camou-Cibique.

1348.5

Canton de Cardets,

Haour prodigoua.

1.- Guicoun batec etzutian bi seme baicie. Gastenac erran ceon bere aitari: « Ordu da ican nadin ene burucagui eta ukhen decadan diharu. Behar dut jouan ahal ican eta ikhou decadan cartiel. Tartaja ecacu coure hountarsuna, eta eman icadacu nic ukhen behar dudana. Bai ene semia, erran cian aita; nahi dukean becala. Gaichto bat hir, eta punituic icanen hir. Quero sabaltzon cielaric tiador bat, aita partajatu cian bere hountarsuna, eta hartaric equon cutian bi ppharte bardinac.

2.- Egun gutien burian, seme gachtoua jouan cen herritic equiten cielaric fierraen, eta erran gabe adio ihouri ere. Crebesatu cutian hanitch mendi, oihanac, errea handiac, eta jin cen hiri handi batetara, noun despendiatu beitzian bere diharria oro. Soumbait hilabeteen burian, behar ukhen cutian saldu

bere arropac emaste sahar bati, eta bere buria jonalian
ecari, icateco mithil; houa igorri cien alhorretarat, han
astouen eta idien bequiatzeco,

3. - Ordian ican cen hanitch malerous. Etzian
ukhen haboro cherie lo equitero gaiag, ez suie bere buriaen
beotzeco hotz equiten cienian. Baciien soumbait aldiz
hain gosse handia, noun ourtxa jan beixulukian
assa osto houac eta frutu hiotu houac, sougn jaten
beitutie ourdee; bena ihouro ere etzeon emaiten densere.

4. - Aristiri batez, sabela hutaic, buria utzi cian
cortea jarguia batetara, soequiten cielaric leihotic tehoi
ahinki hegaltatzen ciener. Queo ikhoussi gutian
aguertzen celian arguissaguia eta issarrac, eta bere
buriari erran cian nigar equiten cielaic: Han, ene
aitaen etchia betheic da mithilez, sougnec beitie equi
eta ardou, arraoultze eta gazna nahi dien beain beste.
Demboa hountan, ni, gossez hiltzen niz heber.

5. - « Eh bien, jeikico niz, jouanen niz ene aitare
edieitea, eta hari erranen deot. Equin nissun bekhatu
bat nahi ukhen suntudarian cu kitatu, ukhen
nicun oquen handia, eta behar naissu punitu, hoi
bakit ourtxa. Eneacacula haboro dei soue semia, trata
necau soue mithiletaic azkena becala. Ican nunducun
oguendun, bena sofritzen nicun soue ganic kurrum.

6. - Aita bere baatzian cen, bere lilien
arrosatzia finitzen cielaic: bijitatzen sutian sagartzisc
eta mahataxac. Ikhoussi cienian jiten biden gagnen
bere semia oro gordeic icerdiz eta erhaoutsez herrestatzen
cielaic sankhoua, doi doia hoi sinhelxi ahal ukhen
cian. Bere buria galthatu cian behar cianez houa
punitu ala hari ppharcatu. Enfin, bequietan
nigarreki, hedatu ceitzon bessouac, eta bere buria

ovrthoukiten cielaie haen lepphouala hai eman
ceon pot handi bat.

7. — Gueo jar eai cian bere semia; deithu
cutian bere jentiac eta aïssouac: « Nahi dut hoi
maithatu lehen becala, haour gachoua, erran ceen
bilduric ian cien becaïn sari. Jean da aoki punituic:
ihourc ere oai eziïssouala hori equin erreprotehuic batere.
Jin citaie hounen ikhoustea; ekuhar icocie fite subesta
eijer bat, ecar icocie erbastun bat chian eta oski
berriac sankhouetan. Hartzen ahal tukecie ere villarrac,
ahatiac, eta ekhorten chahal bat chaiteco houna: edaren
dugu, janen algarreki eta equinen besta handi bat.

8. — Mithilec obeditu cien bere burucaquiari,
eta ecar cien mahagn oihal eder bat mahagnen gagnen.
Memento berian, seme quehiena jiten cen ihissetic bere
hoeki: « Cer da arren heots hoi? Oihu equin cian
juatzen cielaie. Ouste dut khantatzen duciela heben:
esta sobea fite arra jin nadin. Enuchent cia ene aïta,

9. — Ez ene semia, enuc hala, arrapostu eman
cian Saharrac. — Hoi equiten badut, hoi due bostarioz
betheric nicala. Khanthatzen diagu ious gutuc, eci
badiagu vuntxa certaco. Nahi ukhen decan hoi ala
ez, behar dukec khantatu hic ere eta plazer hartu
goueki, certaco hic anaia, sougn hilic beitzen, arra
jin beita biciala. Hoi due oai sorthu baliz becala:
atzo galduic cia, egun hoi diala arra edisnie.

Capit. instituteur

Commune d'Etchebar.

Canton de Gardets.

1349.^s

Haouu Houndusa.

1. - Gizon batek etzizun bi seme
baizik. Gastenak erran zizun bere aitari:
"Ordu dizu izan nadin ene burriaren buruzagi, eta
ukhen bezadan diharu? Behar dit jouan ahal
izan eta ikhousi ahal ukhen kartiet. Phouchkaka
ezazu zave hountaruna, eta eman izadazut ukhen
behar dudana. - Bai, ene semia, erran zizun
aitac; nahi dukeian gisa. Gachto bat hiz, eta
gastigatuik izanen hiz." Gero, Sabaltuic tleta bat,
phouchkakatuz zizun bere hountaruna, eta
hartzar egin bi phouchka bardin.

2. - Gute egunen burian, seme gachtoua
jouan zuzun keritic, egiten zialaric jaounaren,
eta adio erran gabe ihouri. Egan zizun lur huts

hanitch, oihan, ubaitz, eta jin hiri handi batetara,
noun igorri beitzian bere sosa oro. Hilabete zoun
baiten burian, behar ukhen zitizun saldu bere
arropak emazte zahar bati, eta mithil barthe
igorri zizien alhorretarat, ban begiatzera astouen
eta idien.

3 - Ordian, hanitch maleout izan zuzun. Etri-
zun haboro ukhen sheik lotzeco gaiak, ez eta suic
berotzeco hotz egitar zianian. zoun bait aldiz hain
gose handia zizun, noun jan beitzutukian ara
eta frutu gastatu ourdek jaten zutien kourak, bena
ihourk etziozun deus emaiten.

4 - Gai baten, sabela hutsik, bere buria
utzi zizun hoki batetan gagna kortera, to zelarik
tchori barhinki hegaltakaten zirener. Gero, ikhousi
zitizun agortzen zelian argizagia eta izarrak, eta
bere beithan igaran zizun, nigarrez zagouelarik.
Hantche ene aitaren etchia betherik buru
michkandiz, zougnek beitie oji eta ardon,
arraontze eta gazna, nahi dien bezagu beste.
Ber denboran, ni, gosez hilzera nonazu keben.

5 - "Arren, jaihuo nizu, jouanen nuzu
ene aitaren adireitera, eta erranen diot: Bekhatu
bat egiz nuzun nahi ukhen zuntudaniay utzi.
Ogen handi ukhen nuzun, eta behar nazu
gaxtigatu bada kit ourtza. Erezazula sei haboro
zoure semia, trata nezazu zoure azken mithilak.

Ogerdant izan munduzan, bera esmeiatzan munduzan zutaric hurun."

6 - Aita bere baratzean zuzun bere liliak hona urhentzen ari: kontsultatzen zitizun sagar-tziac eta aihenak. Ikusi zianian bere semia bidez gagnetzen jiten, izerdiz eta erhaoutsez betherik, hank-hona thevesta, bortcha sinhetzi zizun. Bere burian galthatu zizun behar zianez gartigatu, ala behar zion pharkatu... Atzkenian, nigarrak begian, helatu zitizun besonak, eta bere buria egot chirik haren lephonda, eman ziozun pot handi bat.

7 - Gero, jar crazi zizun bere semia. Beithu zitizun bere etchekouak eta aizonak. Bildu ziren bezagn sari, erran zizun: "Nahi dit maithatu tchey bezala, haour gachona. Aski gartigatuik izan duzu; ihourk ere, vrai, ez bezala mehatcha. Ezidoste haren ikoustra; ekhar ezozie bestay camizola berri bat, ezar ezozie erhaoutz bat urhian eta oski berri sibat hougnetay. Hartzen ahal dukezie ere ollar, ahate eta ekharrey chahal orhaitew honay den bat. Edaney dizugu, janen alfarreki, eta ezinay besta handi bat."

8 - Michkandiec sinhetzi zizien bere buruzagiarri eta ezari mahagn oihal eder bat mahagn gagnetay. Ber denboray, seme gehienta arra jiten zuzun ihizetik bere tchakurreki: "zer da arrey herot haon? oihu egin zizun bourhaouchi. Ouste dit

khantuz ari zibela heben; ez turze goiz egi arra jin nadiy. Erho jadia, ene aita?"

9 - "Ez, ene semia, enuk erho, arrapostatu zizun zaharrak. Hoi egiten babut, boztarioz betherik nizalacoz du. Khantatzey diaqu, eta ivotu gutuk, zeren badiagu zertzag. Nahi ala ez, behar dukek, hic ere khantatu goueki, eta boztariotay sarthu, zeren hire anaie hil zena arra phiztu duk. Sorthu beiliz bezala duk. Utzo galduirik zian, egun haou diala arra edirenik."

L'Instituteur d'Etchebar:

F. Soloz

(18 Xbre 1894)

Notes explicatives

Les voyelles se prononcent toujours comme en français, sauf e qui a constamment le son de l'e français.

Lorsque deux voyelles se trouvent réunies, chacune d'elles conserve le son qu'elle a isolément, sauf pour la voyelle composée ou qui se prononce comme o.

Ainsi les voyelles réunies ai se prononcent a - i

ei se prononcent e - i

oi se prononcent o - i

ui se prononcent u - i

c ne s'emploie que devant h pour former le ch français.

g a toujours le son dur, même devant e et i. j se prononce comme en français.

k s'emploie pour représenter le son dur de c ou de g. Cette lettre, suivie de h, forme un son complexe dans lequel le son dur c est suivi d'une aspiration.

Il en est de même de p suivi de h.

Le s, en basque, a deux sons distincts: le son sifflant, qui est représenté par sh, et le son doux, correspondant au s français, rendu par z.

F. Soloz

Commune de Haus.

1350.^s

Canton de Cardets.

Haus prodigoua.

1. Guizoun batec et cizun bi seme baicic. Gaztenac
erraiten diçu bere aitari: « Bdu diçu içan nadin ene
buriaren buruçaqui eta ukhen deçadan diharu. Behar
dit jouan quartiel ikhoustera. Phartçaçu coure houn
tarçuna, eta eman içadaçut eri jiten çaitadana. — Be
ene semia, aitaç erraiten diçu; nahi dian beçala.
Gaisto bat hiz eta purituric içanen hiz. » Guero çabal
çizun tireta bat, phartitu çizun bere hountarçuna eta
equin bi pharte bardinac.

2. Egun couimbaiten burian, seme gaistoua joua
çuçun heritic, fieracn equitez, eta adio ihouri erran
gabe. Crebesatu çizun bayter, oihan, uhaiz hanitch

da helte cucun hiri handi batelara, noun despendi-
beitcian bere diharria oro. Hilabete, couimbaiten burian,
behartu ciocun saldu bere arropac emazte, cahar
bati eta berac mithil jarri: igorri cicien alhoretat
asto eta idi bequiralcera.

3. Ordian, hanitch malerous ican cucun. Gayaz
etaicun oheric lotceko, ez suic berotceko hotz equiten
cianian. Couimbait aldiz gossia hagn handi ciocun
noun janen beicutian ourdec jaten gutien aza
osto eta frutu hiotiac; bera ihourc ere etaicun deuz
ere emaiten.

4. Gay batez, sabela hutsic celaric, uzten dicu
bere buria erortera cacheta baten gagnera, so equiten
cialaric lehotic tchorier couign ahirki hegallatcen
beitciren. Guero ikhousten dicu aquertcen arguicagua
eta icarrac celian, eta erraiten dicu bere beithan
nigarrez ari celaric: "Hantche, ene aitaren etchia
betheric duçu michcandiz, cougnec betire oquis eta
ardou, araulze eta gazna, nahi dien beçagn beste.
Ber demboran, ni aldiz gossez hiltcen nuçu heben.

5. " Eh bien, nahi nuçu jekki, jouanen nuçu ene
aitaren edireitara eta erranen diot: Equin nuçun
bekhatu bat quittatu nahi ukher çuntudanian. (Guero

hardia ukhen niçun, eta behar naiçun punitu, bada kit
hori ourxa. Eneçaçula haboro deith, çoure semia, trata
neçaçun çoure azken mithila beçala. Çquen dur nun
duçun, bera debeiatcen nunducun çutaric hurrun.

6. Aita barateian çuçun, bere lilien arrosa urhentcen,
bijitateen citiçun sagartciac eta mahatsac. Ikhoussi
cianian jiten bidia gairti bere semia oro thapaturic
icerdiç, eta erhautsez, çankhoua heresta, doidoia ecagutu
çiçun. Bere beithan igaran çiçun ala cian behar punitu
tu edo behar çeyon pharcatu.... Azkenian, nigarra be-
quian, hedatu ciotçun bessouac, leftotic hartu çiçun
eta eman çiçun pot handi bat.

7. Guero jaçeraci çiçun bere semia; deithu çiçun
bere etchençouac ita aiçouac: "Nahi dit maithatu
lehen beçala, haur gachoua, erraiten dieçun bildu çien
beçagn sarri. Içan duçun aski punituric: ihourc ex-
çola equin oray errefrotçuric. Jin cite ikhoustera; ekhar
çocic fite arropa eijer bat, eçar çocic erhaztun bat
erhian eta oski berri elibat hougnetan. Hartcen ahal
duci ere oillar, ahate, eta ekhar çacicie aretche chaiteto
houn den bat: behar diçugu edan, jan algarreki eta
equin besta handi bat.

8. Mithiliç obediteen diçie beren naussia eta eçari

cicien tahaiilla ederbat mahagnian. Ber memen
touan, lehen semia helcen duçu ihicekatic bere
tchacureki: „ Ber da arren herots hori? erraiten diç
juratcen cialaric. Custe dit Khantan ari ciden heber
ertucen aski sarri utçul nadin. Ehoturic cia, ene
aita? „

9. „ Ez, ene semia, emuc hala, erepostu emaiten diç
aita çaharrac. Hori equiten diat, ceren boztarioz bet
beriz. Khantatcen daigu eta irouy gutuc, ez araso
gabe. Nahi ala ez, beharduc hic ere khantatu eta
alagueratu goureki, ceren hire araya hilic cena ar
phiztu beita. Sorthu baliz beçala duc: atço galduric
cia, egun hoidiala arredirenic. „

fastarieg

Commune de Lacarry.

1351.

Canton de Bardets.

Haur prodigoua.

1. Quicoun batec eticoun bi seme baicic. Gastenac era
diocu bere aitari: « Ordu diçu ican nadin ere burias naussi eta
decadan diharu. Jouan ahal nadin eta cartiel ikhous ahal decada
Pharticaçu coure hountarcuna, eta eman icadacut jiten caitada
Bai, ere semia, eraiten diocu aitac; nahi dukian becala. Gaisto
his eta gastigatiric hicate. » Quero sabaltcen dialaric tiader ba
phartitu cicun bere hountarcuna eta equin cicun bi pharte b

2. Aphurbat egumen burian, seme gaistoua jouan
heritic jaun handiaren equiten cialaric, eta ihouri ere minte
gabe. Igan cicun hanitch mendi, oihan, uhaitz, eta jin cu
heri handi baleta, noun igori beiteian bere diharua oro. Cam
hilabeten burian, behar ican citicun saldu bere aropac or
emaste chakar bati eta acordatu cucun mithil icateco: igore
cicion alhoretat astouen eta idien bequiratcera.

3. Ordian, ican cucun hanitch dolugari. Eticun habo
oheric gaias lotceco, es eta ere suric beoteco hots equiten ciania
Hain cucun gosse coumbait aldiz jan beiteutukian ourdec jat

cutien assa ostro frutac hiotu houac; bera ihourkec eticicum deus ere emaiten.

4. Gai bates, sabela hutzic, utci cicun erortera bere buria cacheta batetara, so equiten cialaric leihotic ahinski hegallatcen cien tchoriet. Guero ikhoussi cicun aquercken celian arguicaguia eta icarrac, eta eran cicun nigares ari celaric: Hantche, ene aitaren etchia mithilec bethoric cougnec beitic ogui eta ardou, arrautce eta gasna, nahi dien becaim beste. Ber demboran, ni, heben gossiac ehaiten.

5. «Aren, jeitico nuçu, jouanen nuçu ene aitaren ediraitera eta eranen diot: Equin nicun bekhatu bat, coure ganic jouan nahi ican nintcanian. Oquen handia ukhen nicun, eta gastigatu behar naicu, badakit ountca. Enecacula haboro deit coure semia, trata necacu coure asken mithil arountena becala. Jean nuçu oquendant, bera esmeiatcen nunducun cutaric hurun.»

6. Aita bere batcian cucun, bere lilien hourta urhentcen: so equiten cicun sagartcer eta mahatcer. Kouis eta ikhoussi beician jiten biden gagnen bere semia oro santxituic icerdis eta erhautces, theresta sankhoua, doydoya ecagutu ahal ican cicun. Bere beithan igan cicun behar cines gastigatu ala behar coronpharcatu.... Bera nigarrac bequietan, hedatu ciotcun bessouac, eta jausten celaric haren lephouala eman ciocun pot handi bat.

7. Guero jat eraci cicun bere semia; deithu cicun bere ethecouac eta aicouac. «Nahi dit maithatu lehen becala, gacho haurra, eran cicun juntatu ciren becaim sari. Jean duçu aski gastigaturic: ihourkec ere orai esticoala equin mespetchuric batere. Jin site ikhoustea; ekhar ecocie bertan aropa ejer bat, ecar ecocie erhastun bat ehian eta ostki berriac hougnetan. Atcamaiten ahal tuketic ere villarrac, ahatac, eta ekhar aithe bat chaiteco houn: edanen dicugu, janen dicugu algareki eta equinen dicugu besta handi bat.»

8. Mithilec sinketxi cicun beren naussia eta ecari cicun mahain oihal eder bat mahagnen gagnen. Ber momentuan, seme quehiena jiten cucun ihistecatic bere tachacurreki: «Cor herrots da hau? oihu equiten diçu jiatcen dialaric. Quste dit

Khantatcen ari ciden heben; estuceu gois equi jin nadin. Erteco
cira, ene aita?..

9. Es, ene semia, onue batere ertco, arapostu emaiten diçu
caharrac. Equiten badut hori, ceren eta Costarios betheric benis.
Khantatcen diagu eta irous gutuc, ceren beituqu franco-certcas.
Nahi baduc, eta es, behartuco caie Khanta hiri ere eta Costariotan
jat adin goureki, ceren hire anaia counqn hil beiteen araphistu
beita. Crai sorteen balis becala duc, atco galduric cia, egun hora
ara edianic..

L. Institutent,

Duleau

Lacarry, le 6 Janvier 1895.

Légende. — Dans le basque l'e n'est jamais muet; c'est une moyenne
entre l'e' fermé et l'e' ouvert du français. — Ai se prononce ai. —
Au se prononce ai. — Le h est toujours aspiré. — La lettre s est —
difficile à prononcer pour quiconque n'a pas appris le basque.
Il a un son sifflant différent de l's des autres langues. Pour prononcer
l's basque il faut le siffler en recourbant la langue vers le haut
du palais. — X en basque ne se prononce pas ks mais bien ts en
accentuant bien le son particulier de l's basque. — te se prononce
aussi ts. —

Commune de Laguinge.

1352.
Canton de Cardets.

Haour prodigouâ.

(Traduction conforme au patois usuel de la Commune)

1. Quicoun batec étcian (prononcer: i-ane) bi sémé (s sifflante) baïcic. Gastenac (s douce) erran (a-ne) cian (a-ne) bé' aytay: "Ordu da ican (a-ne) nadin (i-ne) éné' buyaën bucagui eta ukhén (é-ne) décadan (a-ne) dihaiü. Béhar da jouan (a-ne) ahal nadin (i-ne) eta ikhous (s sifflante) ahal decadan cartiel. Partaja ecacu coué hountarcuna (appuyer sur le 1er n), eta éman (a-ne) — icadaçut cé é ukhén (é-ne) béhar boytut. — Paï, éné' sémia (s sifflante), erran (a-ne) cian (a-ne) cütac; nahi dukian becala. Gachto bat his eta punitiuc icatéké. Gués, cabaltcén (é-ne) cialayc tieta bat, partajata cian (a-ne) bé' hountarcuna eta hartayc équin (i-ne) cian bi — porcioné bardin (i-ne).

2. Guti égunén (é-ne) buyan (a-ne), Sémé (s sifflante) gachtoua jouan (a-ne) cén (é-ne) hervitic équitén (é-ne) cialayc fiéra, eta erran (a-ne) gabé' adio ihoury. tribézata

cian (a-ne) landa hanitch, oyhan (a-ne) uhayts (s douce),
eta jin (i-ne) cén (é-ne) hi handi batéta, noun despién-
diatu (s sifflante; é-ne) béytcian (a-ne) bé' dihayà oro.
Hilabète' coumbaytén (ou-me; é-ne) buyan (a-ne), béhar
ukhén (é-ne) cutian (a-ne) saldu (s sifflante) bé' arropac émasté
(s douce) cahar bati eta bé' buyia alocaydian (a-ne) éman
(a-ne) (s se louer est traduit par : se donner en louage) icatéco mithil;
igorri cién (é-ne) alhorvétat han béquiatcéco astouac
(s sifflante) eta idiac.

3. Ordian (a-ne), ican cén (a-ne; é-ne) icigari
maléous (s sifflante). Etcian ukhén (é-ne) habo oheyc
lotécéco gayas (prononcer l's; s douce), ez eta é' suryc (s sifflante)
bé' buyaën béotécéco nouis é hots (prononcer l's; s douce) —
équitén (é-ne) béytcian (a-ne). Pacian (a-ne) coumbait
(ou-me) aldis (prononcer l's; s douce) hain (i-ne) gosé (s sifflante)
handi, noun ouncá (prononcer tœ) jan (a-ne) béytcukian
(a-ne) assa osto (s sifflante) houac eta frutu hiotu houac
cougn jatén (é-ne) béytutié ourdéc; bena ihourké-
étcon émaïtén (é-ne) deüzé (s sifflante).

4. Araxé (cs; s sifflante) batés (prononcer l's; s douce),
sabéla (s sifflante) huxic (cs; s sifflante), utci cian (a-ne) bé'
buya éortéa cachéta batén (é-ne) gagna, soguitén
(s sifflante; é-ne) cialayc léhotic tchoyac cougn —
hégalatcén (é-ne) béytcien (é-ne) ahinki (i-ne). Guéo
ikhousi (s sifflante) cian (a-ne) aguertcén (é-ne) célian (a-ne)
arquicagua éta icarrac éta bé' buyay erran cian
(a-ne) nigariés (s douce) ay (a-i) célayc (a-ic); Hantché'
(ame), éné aïtaën étchia béthéyc da mickkandis,
(prononcer l's) cougnec béytié' ogui eta ardou, aravutci
eta gasna' (s douce) nahi dién (é-ne) becagn besté'
(s sifflante). Démboà (è-me) hortan (a-ne), ni, hiltcén (é-ne)
nis (prononcer l's) gosés (1re s sifflante; la 2e douce) hébén (é-ne).

5. "En bien, (expression inusitée en basque, est habituellement
prononcée comme en français) jeytkien (é-ne)

nis (prononcer l's), jouanén (è-ne), nis (prononcer l's), éné aytaén
 édiéy'téa éta erranén (e-ne) déot : Equin (i-ne) nian
 (a-ne) bekhatu bat nouis (s douce) é nahi ican (a-ne) —
 béytcuntudan (u-ne; a-ne) quitatu. Ukhén (e-ne) nicun
 (u-ne) oquén (e-ne) handi (a-ne) éta béhar naycu (a-i) punitu
 badakit ouncá (cs, s sifflante). Eneacacula habo déy coué
 semia (s sifflante), trata nécacu coué mithiletayc asténa
 becala. Ican (i majuscule) nintcan (i-ne) oquéndun (é-ne; u-ne)
 bena éy nunducun (u-ne) hurrun (u-ne) cutayc (a-i-e) (Le
 mot langueur n'a pas d'équivalent en basque; il est traduit par le mot éy qui
 signifie être malade, être souffrant)

6. Aita bé batcian (a-ne) cén (e-ne), finitcén
 (e-ne) bé lilién (è-ne) arrozatcia; bijitacén (è-ne) —
 cutian (a-ne) sagartciac (s sifflante) éta mahaxac (cs; s
 sifflante). Nouis (prononcer l's) é ikhousi (s sifflante) béytcian
 (a-ne) jitén (e-ne) bidén (e-ne) gagnén (è-ne) bé semia (s sifflante)
 oro gordéyc icerdis (s à prononcer) éta erhaoucsés (cs, s sifflante,
 prononcer l's finale), thérestacén (e-ne) cialayc (a-ic) sankhoua,
 sinheoci (ine; cs, s sifflante) ahal ukhén (e-ne) cian (a-ne) doy
 doya. Bé buyay (a-i) galthatu cian (a-ne) behar cianis
 (prononcer l's) houa punitu ala béhar céon ppharcatu
 (prononcer p-h). Asténiarian (a-ne), nigareki béquétan
 (a-ne), hédatu céotcan (a-ne) besouac (s sifflante), éta
 ourthouticén (e-ne) célayc (i-e) haén lepphoula (prononcer
 p-h) éman (a-ne) céon (o-ne) pot (prononcer t) handi bat.

7. Quéo jar éaci cian (a-ne) bé semia (s siffl.);
 déithu cutian (a-ne) bé jéntiac (è-ne) éta aycouac : « Nahi
 dut maythatu aytcinetic becala, gachó havura,
 erran cén (a-ne; è-ne) bilduic ican cien becan (a-ne;
 ine) sarri (s sifflante). Ican (i majuscule) da asti (s sifflante)
 punituic : ihourké' oay (a-i) esticon équin (i-ne) —
 éiéprotchwic baté. Cciaousté haén ikhoustéa
 (s sifflante), ékhar icocié bertan (a-ne) subesta éjer bat
 (s deux s sifflantes; prononcer l'iz); écar icocié erhastun (u-ne)
 bat éhian (a-ne) éta osti (s sifflante) berri élibat sankoué
 [tan...]
 (a-ne)

Hartcén (e.ne), ahal dukécié é oillar, ahaté eta jin
(i.ne) éas (prononcer l'is) (amener et traduit par jin éas qui signifie
faire venir) chahal bat houn éhaiteco: édatéa,
jateá gouatca algaretti éta équitéa besta (suff.)
handi bat.

8. Mithilec obéditu cién bé bucaquiari^(a-i)
éta eçari^(a-i) napa éder bat mahagnén (e.ne) gagnén.
Ber méméntouan (m-ene; ou-ane) sémé (suff.) lehen
sorthia (suff.) (ainé traduit par sémé lehen sorthia qui signi-
fient: fils premier né) ara jiten cén (e.ne) ihistécatic bé
tchacureki: "Ber da avien héox (cs; s. suff. plante) hoy^(a-i)
oyhéquin (i.ne) cian (a.ne) juatcén cialarjé. Custé (suff.)
dut Khantatcén duciéla hebén (e.ne); esta (prononcer a
légerement) goycic équi^(a-ne) jin nadin (i.ne). Ertco cia éné
ayta?"

9. "Ez, éné senia, (suff.) énuc ertco (mis
pour: je ne suis pas fou; le Compl. le ne se traduit pas en Coaque)
arapostu (suff.) éman cian (a.ne) quicoun cahavrac
(Vieillard se traduit par: Vieil homme). Équitén badut hoy,
alagrancias béthéyc benis (prononcer les s. finale). Khan-
tatecén (a.ne; e.ne) ay gutuc eta ious (suff.) gutuc
éci badiagu ouxca (cs, suff.) certcas. Hic nahi ala ez
nahi, behar dukéc Khantatu hic é eta alaguiéatu
goueki cén eta hic anaya cougn hilic beytcén
(e.ne) ara jin (i.ne) beyta biciála. Hoy duc sortécic
(suff.) jiten balis becala: atco galduic cia, égün
(u.ne) hoy déla édiénic."

(Nota. La traduction ne renferme aucune h muette ni
non plus de lettres nulles; se rapporter aux indications entre paren-
thèses.)

L'Institutur de Linguage,
H. Quihillat

Commune de Larran

1353.5

Canton de Bardets

Maour prodigoua.

1. Guicoun batec etciçun bi sime' baicic. Gasténac erraiten dioçun béré aitari: « Ordu duçun éné buriaren buruçaqui içan nadin éta ushen decadan diharu. Tharti eçaçun çoure hountarçuna éta emadaçut eni jiten çaitana. » — « Bai éné simia, erran cien aitar, nahi dian beçala. Gaistobat-iz éta içanen-iz punitia. » Guero çabaltcen ciëlaric tiëtabat, phartitu ciçun béré hountarçuna éta equin bi pharté bardin bardina.
2. Equin gutien burian, sime' gaïstoua jouan cucun heritic fierraren equiten ciëlaric, éta adioric' ihouwi erran gabé. Içaran ciçun mendi hanitz, oyhan, uhaity

éta jin hiri handi batétara, çointan bèrè diharià orò igorri
bèitcièn. Coumbait hilabeteren burian, behar ukhen citicun
saldu arropac emaste chahar bati eta mithil jarri;
igorri cicien alhorretarat asto eta idi bequiratcera.)

3. Ordian icigarri maleros icun çucun. Etcicun haboro
oheric gaiian lotceco, ez suic berotceco hotz equiten cianian.
Hain gosse handia cibun noun, gogo honnez janen bëit-
çutien assosto eta futa gastatu ordec jaten tienac; bena
etcicun dewz èrè emaiten.

4. Ujai bates, sabela hutsic, bèrè buria utci cibun escabela
baten gagna erortera, soquiten cièlaric léihotic tchorier, çouin
hegaltatcen bëitcièn arhinic. Quéro ikhoussi citicun aquerteen
arquicaquia éta icarrac, éta evan cibun nigavrez ari cèlaric:
« Han, èné aitarèn etchia miscandiz betheric ducu, çougnec
bèitié oqui éta ardou, arvaoutcé éta gasna, nahi diena oro.
Arte hartan, ni, hében gossez hiltcen nuçu.

5. « Arren jèikien nuçu éta jouanen nuçu aitarèn èdièi-
tèra, éta evanen diot. Bèkhatu bat équin nicun nouiz
èrè nahi ukhen bëitcuntudan quittatu. Oquen handi
ukhen nicun, éta behar naiçu punitu, badaquit.

Enecaçula haboro dèit çoure semia, trata necacu çoure
asken miscandia bëcalá. Oquen ukhen nicun, bena
çoure ganic hurrun soffritcen nicun.»

6. Aita jarriic çucun bere baratcian, lilien hourtacia
acabatcen cièlaric. Ikhoussi cianian jiten bidia gainti

bere semia, oro icerdiz eta erhaoutsez betheric, sankhoua
therresta, bortchagni sinhetsi cicun. Bere buriarequi igaran
cicun behar cienez punitu ala behar ceron pharcatu.
Asquenecoz, nigarra bequian, bessouac hedatu citco-
cun eta lephouala jaosten cerolaric, pot handi bat
eman ciocun.

7. Luero jar eraci cicun bere semia, deithu bere jentiac
eta aicouac: « Nahi dut maithatu lehen becala haour
gaichoua, erran cicun, bildu cienian. Aski punituric
ican ducu, ihourc esticola ereprotchuric equin oraï.
Eciaouste ikhoustera, ekhar ecocie subesta ejer bat, ecar
ecocie erhastun bat ehian eta osqui berriac houquetan.
Atcamaiten ahal dukécie oihar, ahate, eta ekharten
chahal bat ehaiteco houn dena. Edanen dicugu, janen
algarréki eta besta handi bat equinen. »

8. Miscandiec obeditu cicien naousiari eta ecari maha-
gnian oihal bat ederra. Ber mimentouan, semé que-
hiena jiten cucun ihiscatic bere hoeki: « Cer da herots
haou? oihequin cicun, juratcen cielaric, ouste dit Khan-
tatcen ari ciden heben, eztuçu goiz-équi arra utcul nadin
Erhoturic cia, aita? »

9 — « Ez, ene semia, enac erhoturic, erepostu eman cicun
çaharrac. Haou equiten badut, bostarioz betheric nice-
lacoç diat equiten. Khantatcen ari gutuc eta irouç gutuc
ceren badiagu cer gatic. Nahi ala ez nahi behar duquec

hic éré khantatu, éta gowéki plazer hartu, ceren
hiré anaié hilic béitcén éta biciala arra utculi
béita.

Oräi sorthuric bécala duc: atso galduric cia, égun
arra-édirenic duc. »

Triart, instituteur.

Commune

1354. ⁵

de

Lichans-Sunhar.

Canton
de
Cardets.

Haour houndusa.

1. — Gisoun batek etzitizun bi seme baizik. Gaur tenak erran zizun bere aitari : Ordu diru izan nadin ene buriaren buruzagi, eta ukhen deraday diharu. Behar dit jouan ahal izan, eta ikhousi ahal ukhen kartiel. Phouchkaka ezazu youne hountarzun, eta eman izadazut ukhen behar dudana. — Bai, ene semia, erran zizun aitac; nahi dukian gisa. Gachto bat hiz, eta gartigatuik izanen hiz. Gero, zabaltuik tieta bat, phouchkaku zizun bere hountarzun, eta hartzaz egin bi phouchka bardin.

2. — Guli egunen burian, seme-gachtoua jou-
an zuzun heritik, egiten zialarik jaounaren, eta
adio eran gabe ihouri. Igan zizun lur huts hanitch,
oihan, ukhitz, eta jin hiri handi batetara, noun
igori beitzian bere sasa oro. Hilabete zounbaiten
burian, behar ukhen zitzun saldu bere arropak
emazte zahar bati, eta mithil sarthu: igori zizien
alhorretarat, han begiatzea astouen eta ixien.

3. — Ordian, hanitch maleous izan zuzun. Etzi-
zun haboro ukhen oheik lotzeko gaiatz, ez eta suik
berotzeko hotz egiten nianian. Zounbait aldiz hagn
gose handia zizun, noun jan beitzutukian aza
da frutu gastatu ondek jaten zutien hourak,
bena ihourik etzizun deus emaiten.

4. — Gai batez, sabela hutsik, bere buria utzi zi-
zun hoki batetan gagna erortera, so zelarik tchori
arhinki hegaltakatzon zirener. Gero, ikhousi zitzun
agertzen zelian argizagia eta izarrak, eta bere beithan
igaran zizun, nigarrez zagouelarik: "Kantche, ene
aitaren etchia beherik duzu michkandiz, zougnei
beitie ogi eta ardou, arraoutze eta gagna, nahi de-
en bezagn beste. Ber denboran, ni, gosez hiltzera
nouazu heben.

5. — Turen, jaikiko nuzu, jouanen nuzu ene
aitaren edireitera, eta erranen siot: "Bekhatu bat egu
nizun nahi ukhen zuntudarian utri. Ogen hanu
ukhen nizun, eta behar nazu gartigatu, badakit an-
tsa. Enezazula dei haboro zoure semia, sogidazu zoure
azkes, mithilai bezala. Egendun izan nunduzun, bena
ismiatzen nunduzun zutarik hurren.

6. — Aita bere barabrian urrun, bere lilien haurta
urhentzen ari: Kousidatzuz zitizun sagartziak eta aihenak.
Ikhouzi zianian bere semia biden gagnes, jiten, izerdiz
eta erhaoutsez betherik, zankhoua therresta, bortcha sin.
hetsi zizun. Bere buruari galthatu zizun behar zianen
gartzigatu, ala behar zeion pharkatu..... Atzenian, ni-
garra begian, hedatu ziotzun besouak, eta bere buria
egotchirik haren lephoula, eman ziozun pot handi bat.

7. — Gero jar erazi zizun bere semia; deithu zitizun bere
tchehouak eta aizouak. Bildu ziren bezagn sari, erran
ziezun: "Nahi dit maithatu lehen bevala, haur gachoua.
Aski gartzigatuic izan duzu; ikhouk ere, orai eztezala
mehatcha. Eziauste haren ikhoustera; ekhar eroie ber-
tan camisola berri bat, ezar ezozie erhaoutun bat erbian,
eta oski berri elibat hougnetan. Hartzen ahal dukezie
ere ollar, ahate, eta ekhartan chahal erhaitew houn-
den bat. Edanen dizugu, janen algareki, eta eginen
besta handi bat."

8. — Michkandiek sinhetsi zizien bere buruzagiari,
eta ezari mahagn oihal eder bat mahagen gagnen.
Ber denboran, seme gehiena arra jiten zuzun ikizetiek
bere tchakoueki: "Jes da arren herots haou? oihu, egie
zizun bourhaoueki. Ouste dit khantuz ari zidela heben;
eztuzu goiz egi arra jin nadin. Erhoziadia, ene aita?"

9. — "Ez, ene semia, enuk erho, arrapostatu zizun
zaharrik. Hoi egiten badut, boztarioz belkerik niralacoz duk.
Khantatzen diagu, eta irous gutuk, zeren badiagu
zertzar. Nahi ala ez, behar dukek, hik ere, khantatu
goueki, eta boztariotan sarthu, zeren hire anaie hil
zena arra phiztu duk. Sorthu beiliz bezala duk.
Atzo galdurik zian, egun haou diala arra edi-
renik."

—
Voir d'autre part la note explicative

1355.5

Canton de Lardets.

Commune de Licq-Athérey.

Haour prodigoua.

1. Guicoun batéc étcutian bi semé baïsic. Gasténac érantzéron béré aitari :
« Ordu dicu ican nadin⁽¹⁾ éné buriaren navusi
« éta ukhen décadan diharu çerbait, amorecatie
« jouan ahal nadin cartiel ikhoustéra. Partaja
« écaçu couré hountarcuna éta éman icadacut
« jiten çaitadana. — Bai, éné semia, éran
« sian aítac; nahi duia beçala. Gaichtoua his
« éta icanen his punituric. » Guéro cabaltzen
sialaric tiéta bat; partajatu sian béré hountarcuna
éta équin ukhen cutian bi pharte bardin bardina.
2. Egun counbaiten burian, semé gaichtoua
jouan sen héritic, fiéraen équiten sialaric éta
ihouri adio éran gabé. Landa, vihan éta
uhaito hanitch trébézatu cutian, éta jintzen

(1) En basque, in se prononce i - n, sans appuyer sur le consonne
comme si l'on prononçait ine.

hiri handi batétara, noun despendiatu bëtzian
beré diharria oro. Hilabété coumbaiten burian,
saldu behar ukhen cutian beré aropac imasté
cahar bati éta mithil jari: igori sien alhorétak
han bëquiratzéco astouen éta idien.

3. Ordian ican sen hanitch malérous.
Etzian oheric haboro gaias lotzéco, és éta suic
berotzéco nouis éré hotz bëtzen. Couin aldís
hain sian gosia handi noun janen bëtcutian
ourdéc jatén dutien asa ostó éta fruta gastaliac,
bena ihourc éré étzon deuzéré imaiten.

4. Gai batés, sabéla huxic, jari sen
cachéta batétan, so équiten célaric léihoti
arhinsqui hégaltatzen ari cien tchorier. Guéro
ikhousi cutian célian aquertzen arguicagua éta
icarrac, éta éran sian beré buriani nigarés
cagolaric: « Harthec, éné aütaren itchia mich-
kandis bëthoric da, cougnéc bëtité oqui éta ardou,
araoutzé éta gasna, nahi dien becaín bat.

Dembora bérian, ni aldís hében gosés hiltzen ni
5. Aren, jaiquien nis, jouanen nis éné
aita gana éta éranen dérot: Eguin nicun bëkhaté
bat cu quitatu cunctudarian. Handisqui oquen
ukhen nicun, éta nésésari ducu puni necacun,
badaquit ourxa. Inecacula haboro déith coure
senia, tratá necacu coure michkanditaco asquena
becala. Oquen ukhen nicun, bena ésméiatzen
nunducun cutanic hurun. »

6. Aita beré caratzian zon, beré lilien

aroza urhentzen ari; bijitatzen ari zen sagartzen
eta mahaxen. Nouis ére' ikhousi bëitziari jiten,
biden gainti, béré sémia, icédis eta erhaoues bëthéic,
cankhoua héresta, ézin ciouan sinher. Póré
bëitan igaran cian éia bëhar cianes punitu ala
bëhar zéion pharkatu..... Asquenian, nigarac
bëquiétan, hédatu sëtizon bësouac eta javosten
sëiolaric léphouala éman sëion pot handi bat.

7. Guéro, jari éraci cian béré sémia;
deithu cutian béré jentiac eta aicouac: « Nahi
dit maithatu léhen bëcala, gacho haoura éran
ukhen céren oro bildu oundouan. Asqui
punituric ican da; ihourc ére' ésticéola orai
érepréchwic équin. Jiri citéila ikhoustera;
ékhar icocis subésta éijer bat; écar icocis' erhastun
bat erhian eta osqui bëriac hougnetan.

Hatzamaiten ahal tuquécie' ére' bai oillar, bai
ahaté, eta ékhar ten éhitéco houn den chahal bat
édanenco dugu, janen algaréqui eta équinon
bésta handibat. »

8. Mithilec obéditu cién bëren naousiari,
eta écari oihal éderbat mahagnaren gagen.

Bér momentouay, sémé guéhiera houna
zen chistecatic béré tzakurequi: « Cer da areu
hérox hori? oihu équin cian juratzen cialaric.

Uduri cait Khantus ari ciadéla hében;
Estucu goicéqui utzul nondin. Echaric cia,
éné aita? »

9. Es, éné sémia, émic hala, arapostu
émantziari çaharac. Hala équiton badut ére',

equitēn diat cēren bēris bostarios bēthia .
Khantatren ari gutuc ēta irous gutuc, cēren
ēta bēitugu phasta . Nahi ala ēs, bēharco duc
hic ērē Khantatu gourequi, bai ēta ērē alaguerati
cērentaco hirē anaiē . hiliē cēna ara biciala
jin don . Sorthu içan balis becala duc ; atzo
galduric cia, egun ara ēdiēnic duc . »

L'Institut^o Communal,

A. Aguer